

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Jonas Kriaučiūnas **RG-50.473*0101**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Pone Jonai, pirmiausia norėjau paprašyti, kad prisistatytumėte, pasakytumėte, kada gimėte, kur gimėte.

Jonas Kriaučiūnas: Aš, Jonas Kriaučiūnas, gimiau Bykonių kaime, Želvos valsčiuje, Ukmergės apskrityje 1932 metais sausio 2 dieną valstiečių šeimoje. 1939 metais prieškarinėje Lietuvoje pradėjau lankyti Želvos pradžios mokyklą. Kada 1940 metais įsigalėjo sovietų valdžia, mokiausi antram skyriuje, o 1941 metais, kada birželio 22 dieną, sekmadienį, prasidėjo karas tarp fašistinės Vokietijos ir Tarybų Sąjungos, aš puikiai prisimenu tą laikotarpį, apie Želvą, jos gyventojus. Želva – senas miestelis, ir prieškarinės Lietuvos paskutiniaisiais metais Želvoje gyveno apie 500 žydų tautybės žmonių. Čia buvo dvi sinagogos. Viena jau išgriauta, viena dar stovi iki šių dienų. 1941 metų birželio 29 dieną, praėjus savaitei nuo karo pradžios, į Želvą įvažiavo fašistai. Tai buvo sekmadienio vakaras. Želvos mokyklos stadione nusileido vokiečių žvalgybinis lėktuvas. Mums, kaimo vaikams, sekančią dieną parūpo pasižiūrėti, kas čia per lėktuvas, nes mes kaimo vietovėse tokių dalykų, nusileidusių lėktuvų nematėm. Ir aš pirmadienį kartu su kaimo vaikais, tuo laiku jau ėjo dešimti metai, atėjom pasižiūrėti. Einant per miestelį pamatėme varomus žydų tautybės vyrus. Želvoj jau buvo susiformavęs maždaug apie dešimt policininkų (būrys), kuriuos žmonės vadino baltaraiščiais, kadangi jie ant rankovės buvo užsikabinę baltus raiščius. Kai ėjau viena gatvele, vienas iš policininkų vadeivų Petras Maželis, varydamas žydų tautybės vyrus, mačiau pats savo akimis, kaip su gumine lazda, kurią vadino bananu, mušė juos ir per galvą, ir per pečius, ir liepė žydams giedoti „Internacionalą“. Nu, žydai giedojo „Internacionalą“, ir (jis) nusivarė į sinagogas. Kitą dieną taip pat buvom atėję, vaikai, pasižiūrėti. Mačiau, kaip su vežimais (atvažiavę) policininkai nešė iš žydų namų įvairius baldus, stalus, kėdes, sofas, drabužius, dėjo į krūvą ir vežė į valsčiaus centrą. Kiek paskui girdėjau, jie paskui tarpusavyje viską dalijosi, tą visą žydų turtą. Paskui taip pat mačiau dar vieną dalyką, kada iš kaimo buvo suvaryti žmonės su arkliais ir vežimais, susodindavo daugiausia žydų tautybės moteris ir vaikus, ir juos veždavo į Ukmergę. Mano tėvas taip pat buvo išvarytas su arkliu vežti žydų tautybės žmones. Ir grįžęs jis pasakojo, kad vežė dvi žydų moteris ir tris vaikus. Policininkai pasakojo, kad būgtai juos iš Želvos iškraustys į Ukmergę, bet nuvežė prie Ukmergės kalėjimo, įvarė į kalėjimą, o jiems liepė važiuoti namo. Prie mokyklos esančiose žydų kapinėse trejetą ar ketvertą naktų girdėjosi šūviai, šaudant iš šautuvų ir automatų. Ir pasirodo, kad kaip tik žydų kapinėse buvo sušaudyta per dvi ar tris naktis maždaug apie 60 žydų tautybės žmonių, daugiausia vyrų. Jų tarpe buvo atvesti ir du lietuviai. Kada pradėjo šaudyti, vienas lietuvis kartu su žydų tautybės žmonėmis buvo nušautas, o vienas, kai bėgo pakalnėn, - paskui mes nueisim į tą vietą to paminklo pasižiūrėti, ir jis pabėgo. Kai jis pabėgo, pradėjo žmonėms pasakoti, kas gi buvo tie šaudytojai. Tai buvo policininkai, baltaraiščiais vadinami. Tai Maželis Petras, toliau - Jonas Danilevičius, Paškevičius, Virbalas, nu, ir eilė kitų. Vienu žodžiu, konkrečiai tai mes nematėm, kas šaudė, bet tas pabėgęs žmogus, kurio pavardė buvo Rimša, jis pasakojo. Tiesa, paskui, vėliau tas žmogus buvo jų nušautas. Koks dabar likimas ištiko visus tuos šaudytojus? Vieni sugebėjo pasitraukti į Vakarus – Vokietiją, Prancūziją, Jungtines Amerikos Valstijas, o dalis net atsidūrė Australijoje. Kita grupelė jų buvo Sovietinio teismo nuteisti, ir jie išsėdėjo kalėjimuose. Ir dar viena grupelė su tuo pačiu garsiausiu žudiku Petru Maželiu pokario metais, kai Lietuvoje pradėjo organizuoti vadinamieji partizanų būriai kovai su sovietine valdžia, jis išėjo į miškus. Ir tas Maželis ne tik dalyvavo žydų šaudyme, bet nuo 1944-ųjų metų jis nušovė nemažai Lietuvos

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

gyventojų, vaikų, moterų ir vyrų. Ir neatsitiktinai už tokį žiaurumą net patys vadinamieji partizanai jį netoli Kiauklių (?) miestelio patys nušovė. Pokario metais, 1944-tų rudenį, tas, kuris gulėjo kartu su žydais nušautas lietuvis, - jo šeima sugalvojo jį atkasti ir palaidoti Želvos katalikų kapinėse. Ir buvo iškasta nemaža duobė, o mes, kaip mokyklos vaikai, kuriems labai įdomu pasižiūrėti, kaip atrodo tie lavonai, buvom nubėgę ir matėme toje duobėje maždaug 7-10 lavonų. Žinot, kaip jie atrodė be karstų ir praėjus maždaug trimis metams. Tiesa, tas lietuvis, Mackevičius, buvo išimtas iš ten, ir paskui duobė užversta. O vėliau ten buvo pastatytas paminklėlis pagerbti tas genocido aukas, Holokausto aukas Želvos žydų kapinėse. Šis paminklas yra ir dabar.

Alicija Žukauskaitė: Aš norėčiau grįžti prie pačios pradžios. Sakykit, kuo Želva buvo ypatinga žydų gyvenime?

Jonas Kriaučiūnas: Pirmoje eilėje ji buvo ypatinga tuo, kad Želvoje gyvenę žydai vertėsi įvairiais smulkiais amatais. Pavyzdžiui, pačioje Želvoje buvo šešiolika žydų smulkių parduotuvių. Ir be to Želva garsėjo kaip arklių turgus nuo senų laikų, nes Želva stovi vidutyje. Dvidešimt kilometrų nuo Širvintų, Giedraičių, Ukmergės, Molėtų. Ir Anykščiai, – vienu žodžiu, buvo centras. Ir čia žydai – vieni kepė bulkutes, teko su tėvu užėiti į tą žydų kepyklą, valgyti bulkutes, kiti pardavinėjo pramonines prekes, tretį – geležinius prietaisus, vienu žodžiu, vertėsi smulkiaja prekyba. O be to dalis, atsimenu puikiai, ateidavo pas mus į kaimą, žydai, nešdavosi įvairių smulkių prekių, ypatingai labai populiarios būdavo gavėnios metu silkės, (nešdavosi) adatas, muilą, vienu žodžiu, jie vaikščiojo. Reikia pasakyti, kad Želvos apylinkės gyventojų santykiai su Želvos žydais buvo geri. Ypatingai mano tėvas palaikė su jais ryšį, ir neatsitiktinai būdavo taip: aš užeidavau į parduotuvę, ir jie sakydavo – oj, mes tave pažystame, tu esi Kriaučiūno Vlado sūnus, gal tau reikia sąsiuvinuko, gal trintuko, gal pieštuko, gal kokių daiktų, tu imk, tėvas tavo ateis, apmokės, mes tėvą gerai pažystam. Be to, jau trisdešimt devintais metais kartu su lietuviais mokėsi ir žydų vaikai. Ir nebūdavo konflikto, vienu žodžiu... Gal pasitaikydavo kokie smulkūs, bet santykiai buvo geri. Ir daugelis lietuvių, kada pradėjo juos šaudyti, gailėjosi. Buvo faktų čia, mūsų apylinkėje, kad kai kurie žydų vaikai pateko pas lietuvius, ir juos išaugino, ir dabar kažkur gyvena. Žinoma, tuo laiku buvo laikoma didelėje paslapyje.

Alicija Žukauskaitė: O jūs žinojote, kad yra žydų vaikų tam tikrose šeimose?

Jonas Kriaučiūnas: Žinojom. Žinojom, kad Karališkių kaime viena šeima (slėpė), ir paskui kitose. Bet žinot, tuo laiku vaikams buvo neleidžiama tokių dalykų žinoti, nes vaikai išsiplepa, paskui gali žmonės nukentėti.

Alicija Žukauskaitė: Suprantu, bet jūs tada, kai vaikas buvote, žinojote, ar sužinojote vėliau?

Jonas Kriaučiūnas: Sužinojau vėliau.

Alicija Žukauskaitė: Aišku.

Jonas Kriaučiūnas: Sužinojau vėliau, kada tėvai slapta kalbėdavo, kad tokiam Karališkių kaime viena šeima yra paėmus žydaitę, paskui kita šeima paėmus žydų berniuką, juos išaugino. Dabar tie šeimos nariai yra išmirę. Kai kurie žydų vaikai yra pasitraukę kitur, reikia archyvuose ieškoti, surasti tokius dalykus. Bet vienu žodžiu, pagarba žydų žmonėms Želvos apylinkėje buvo nemaža.

Alicija Žukauskaitė: Dabar aš norėčiau sugrįžti prie grynai jūsų vaikiškų įspūdžių. Kai jūs pradėjote mokytis Želvos pradinėje mokykloje iš kaimo atvažiuavęs, kaip jums atrodė, ko Želvoje yra daugiau, žydų ar lietuvių?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Jonas Kriaučiūnas: Žydų didelė dalis. Buvo keletas lenkų, lietuvių, bet nedaug sodybų. Pagrindas buvo žydų namai ir žydų tautybės žmonės. Vienu žodžiu, pagrinde buvo žydų miestelis.

Alicija Žukauskaitė: Vienas iš epizodų tos tragiškos istorijos, kurią jūs papasakojote, tai buvo epizodas, kai jūs matėte, kaip varo žydus baltaraiščiai, ir jie liepė dainuoti „Internacioną“. Aš norėjau paklausti, o kaip sekėsi jiems dainuoti tą „Internacionalą“?

Jonas Kriaučiūnas: Vienu žodžiu, jiems nelabai sekėsi. Jie pradėjo niūniuoti „Pirmyn, vergai nužemintieji...“ lietuvių kalba, bet be džiaugsmo, kad visi trauktų, bet toks niūniavimas, pusbalsiu giedojo. Šitą tai prisimenu.

Alicija Žukauskaitė: Kaip jie buvo apsirengę, tie žydai, ir kiek jų buvo?

Jonas Kriaučiūnas: Jų, tuo laiku, kai varė, maždaug 20-30 būrys vyrų. Turėjo jau šešiakampius geltonus ženklus, o apsirengę, kaip visada. Nebuvo kažkokių specialių drabužių, kas ką turėjo, ir su švarkais, ir su megztiniais, ir su baltiniais. Ir jie tada juos varė į sinagogas. O paskui, matyt, vyrus čia šaudė, o moteris ir vaikus gabeno į Ukmergę, į Pivonijos šilą.

Alicija Žukauskaitė: O iš kur jūs žinojot, kad po to juos šaudė?

Jonas Kriaučiūnas: Čia va gyveno kaimynas netoli, dabar miręs. Pasakojo. Žmonės puikiai kalbėjo, visi kalbėjo, kad... Taigi matė duobes iškastas. Ir atrodo, kiek girdėjau iš pasakojimų, kad duobes turėjo išsikasti jie patys. Taigi visi apylinkėje žinojo, kas tai per žmonės ir kur jie dingdavo. O tas pabėgęs, kuris šaudymo metu sugebėjo pasprukti į pakalnę, ir tas pasakojo.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tie, kurie varė, kiek jų buvo maždaug?

Jonas Kriaučiūnas: Jų Želvoj...

Alicija Žukauskaitė: Aš kalbu apie tą epizodą su vyrais ir „Internacionalu“.

Jonas Kriaučiūnas: A, varė trys, keturi. Bet aš tik žinau, kad tas Petras Maželis. Trys, keturi policajai, baltaraiščiai. O jų Želvoj buvo maždaug dešimt, dvylika – tokių policininkų.

Alicija Žukauskaitė: O jūs tą Maželį pažinojote?

Jonas Kriaučiūnas: Aš jo nepažinojau, tik kai varė, girdėjau, sako, šitas yra pats svarbiausias veikėjas tų policininkų, tai jį tik mačiau. Jis nuo Želvos gyveno kaime kokie keturi kilometrai. O paskui esu apie jį daug girdėjęs. Kai jis buvo miške, užeidavo pas mūsų gimines. Vienu žodžiu, pasižymėjo dideliu žiaurumu.

Alicija Žukauskaitė: Kai tuos vyrus šaudė, ir jūs girdėjot, iš kur jūs girdėjot? Kur jūs buvot?

Jonas Kriaučiūnas: Kaime, kaime girdėjom šūvius, kadangi du kilometrai. Šaudė iš automatų, paskui sakė, iš pulemiotų, kulkosvaidžių, ir šautuvais, iš pistoletų. Tai paskui rytą žmonės sakė, kad naktį žydų kapinėse buvo sušaudyti žydai. Bet skaičius buvo nustatytas tik sovietiniais metais – 60 žmonių pačioj Želvoj.

Alicija Žukauskaitė: Grįžkim prie to epizodo, kai jūs matėt, kaip vežė baldus. Ten buvo tik baldai?

Jonas Kriaučiūnas: Kai vežė turtą, žydų nebuvo. Tiesa, dar buvo pora žydų, nušautų per langus kambariuose. Du buvo tokie faktai tuo laikotarpiu. Tų namų jau nebėra. Sakė, baltaraiščiai stovėjo, vienam name vieną žydą nušovė, kitam name kitą, bet kada vežė baldus, žmonių, žydų nebuvo. Ateidavo prie namo tie baltaraiščiai, trys, keturi, sudėdavo viską, ką galėdavo, tą išveždavo.

Alicija Žukauskaitė: Suprantu. Kiek laiko jūs stebėjot tą epizodą, kai tuos baldus vežė?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Jonas Kriaučiūnas: Tai kol praėjau ta gatve. Mačiau, kad deda. Nu, kiek? Dešimt, penkiolika minučių, taigi mes specialiai (nežiūrėjom). Dar, tarp kitko, mus, vaikus, vydavo tie baltaraiščiai, ko jūs čia maišotės po kojomis.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kiek ten galėjo būti tų vežimų, tų baltaraiščių?

Jonas Kriaučiūnas: Baltaraiščių Želvoj buvo...

Alicija Žukauskaitė: Kiek jūs pats matėt?

Jonas Kriaučiūnas: Trys, keturi žmonės. Neaišku, kiek ten viduj buvo. Matėm, kaip išnešdavo. Patalynę mačiau kaip nešė, viską krovė vežiman ir vežė į centrą.

Alicija Žukauskaitė: Kokius dar daiktus matėt?

Jonas Kriaučiūnas: Daugiausia tik baldus. Baldus, drabužius ir patalynę. Daugiau ką gi ten matysi. Kėdes, stalus, sofas jų buvusias senoviškas. Mačiau vieną spintą namų darbo. Tada jos nebuvo didelės. Vertė į vežimą. Vienoj vietoj ir paskui kitoj vietoj. Bet pasirodo, kaip pasakojo žmonės, turtą vežė iš visų namų, kiek sugebėjo.

Alicija Žukauskaitė: Tai kiek vežimų buvo, kai jūs matėt?

Jonas Kriaučiūnas: Aš mačiau konkrečiai du vežimus, bet aišku, jų buvo ne du, pas visus miestelio gyventojus žydus buvo važiuota. O kai tėvas vežė dvi moteris ir tris vaikus, tėvas pats pasakojo, buvo ar šešios, ar septynios pastotės. Reiškia, išvarydavo kaimo valstiečius suvežimais. Vienam vežime sėdėdavo tie apsauginiai, policininkai, o kituose (žydai)... Sakė, mes apgyvendinsim jus kažkur Ukmergėj, mieste, iškelsim iš Želvos, vienu žodžiu, mulkinimas.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jūs matėt, kaip moteris ir vaikai buvo išvaromi iš namų?

Jonas Kriaučiūnas: Kaip iš namų, tai nemačiau, tik mačiau, kaip vežimuose sėdėjo ir važiavo. Nes tėvas atvažiavo į miestelį, ir aš su tėvu atvažiavau. Jį išvarė, ten niekas neklausė, tu nori ar nenori. Atėjo policininkas, prašom pakinkyt arklį, važiuosi Ukmergėn.

Alicija Žukauskaitė: O ar jūs matėt, kaip jūsų tėvas vežė tas moteris ir tuos vaikus?

Jonas Kriaučiūnas: Nemačiau, bet mačiau bendrai tas šešias ar septynias pastotes (vežimus) su arkliais, ir jų tarpe buvo mano tėvas. Juos susodino, moteris ir vaikus, vyrus, matyt, čia sušaudė. Tie šešiasdešimt tai daugiausia buvo vyrai.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs žinojote, kad tam būryje yra jūsų tėvas, bet konkrečiai jo nematėt?

Jonas Kriaučiūnas: Matot, mūsų neprileido arti, vydavo tie policininkai. Bet jų tarpe buvo ir mano tėvas, ir kiti kaimynai, kurie buvo suvaryti vežti šitų žydų tautybės žmonių.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, o jūs matėt tas moteris ir tuos vaikus tuose vežimuose?

Jonas Kriaučiūnas: Mačiau. Verkė jos.

Alicija Žukauskaitė: Kas dar?

Jonas Kriaučiūnas: Na, žinot, aimanavo. Vaikai buvo ne mokyklinio amžiaus, nedideli vaikučiai buvo. Su tėvu kalbėjau, pasakojo mamai, bet, žinot, jau 63 metai (praėjo), tai daug kas jau užsimiršo. Bet mačiau grupę, visą grupelę, kaip buvo susodinti vaikai ir moteris, ir čia tuo keliu nuo Želvos tiesiai į Ukmergę ir nuvažiavo. O paskui jie visi sušaudyti Pivonijos šile. Neseniai rugsėjo pradžioje Pivonijos šile buvo susirinkusi didelė grupė žydų giminių, kurie pagerbė sušaudytus. Ten nemažai (sušaudytų), keli tūkstančiai. Neteko jums nuvažiuoti į tą vietą? Čia vežė ne tik iš Želvos, priklausė ir Giedraičiai, Balninkai, Kavarskas, Deltuva, Siesikai, Vepriai, - iš šitų miestelių visus gabeno į Ukmergę. Tai kiekvienam miestelyje, kiekvienam, - jūs, va, kalbėjote apie Šešuolius, tai

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

buvo mažesnis miestelis. Kiekvienam miestelyje tikrai yra sušaudytų žydų kapinės. Vienur, galbūt, pamirštos, kitur – ne. Želvoje specialiai pastatytas paminklėlis.

Alicija Žukauskaitė: Aš dar kartą norėčiau grįžti prie epizodo, kai vežė moteris ir vaikus. Kokiam atstume jūs stovėjote nuo tos grupės?

Jonas Kriaučiūnas: Nuo tos grupės maždaug trisdešimt, keturiasdešimt metrų, nes neleido, bėkit, vaikai, ko jūs čia maišotės po kojomis, tie policininkai (sakė), tai maždaug iš trisdešimt, keturiasdešimt metrų.

Alicija Žukauskaitė: Ką jūs girdėjot?

Jonas Kriaučiūnas: Nu, girdėjau aimanas, moterų aimanas, nu, ir vaikų, lygtai prisimenu, buvo verksmas. Vaikai, kaip paprastai, o motinos aimanavo ir aimanavo, nes, matyt, jautė jų širdis, kad čia jau paskutinė jų kelionė iš Želvos į Ukmergę. Aimanos. Ir Dievą minėjo. Bet neleido mums prieiti ir pasikalbėti.

Alicija Žukauskaitė: Ir jūs matėt, kaip jie išvažiavo?

Jonas Kriaučiūnas: Išvažiavo, taip, upelio link nuo Želvos. Ir paskutiniam vežime ar penki, ar šeši susėdę šitie baltaraiščiai su šautuvais lydėjo. Bet ką, negalėjo, aišku, moterys su vaikais nei bėgt, nei nieko.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tarp tų žydų, kurie buvo verčiami dainuoti „Internacionalą“, ar buvo pažystamų veidų?

Jonas Kriaučiūnas: Nu, žinote, aš jų pavardžių... Yra pas mus muziejuje, mokykloje... Yra viena mokytoja, mano brolio žmona, rinko medžiagą apie žydų gyvenimą, visa kita, kadangi Želvoje buvo gimęs vienas žydas, kuris tapo Nobelio premijos laureatu. Apie jį buvo neseniai parašyta mūsų rajono (laikraštyje) „Gimtojoje žemėje“. Matytų – buvo. Vieną tai tikrai pažinau – Chankė (?), kadangi jis grodavo smuiku. Kai 1930-ais metais vedėsi (susituokė) mano tėvai, tai tas Chankė dalyvavo mano tėvų vestuvėse, grojo smuiku. Tai tą Chankę pažinau. Nu, ir paskui kiti, kurie parduotuvėse stovėjo, tai matyti žmonės.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tie žydai, kuriuos varė, ar dairėsi aplinkui, ar jie ieškojo pažystamų lietuvių?

Jonas Kriaučiūnas: Kad ten, kur varė, tai buvom mes penki ar šeši kaimo vaikai. Jie ėjo nuleidę galvas, o (policininkas) su bizūnu – giedok „Internacionalą“. Ir jie nuleidę galvas žygiavo, jie nesidairė, nes ką ten į tuos vaikus žiūrėsi.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, po tų žudynių, kai buvo vyrai sušaudyti, ar jūs buvote nuėjęs į tą vietą?

Jonas Kriaučiūnas: Ne, ne, neteko būti, paskui, žinote, nes, vaikai, bijodavom, tokie maži. Sakau, ta vieta 1944-tais, kai atkasė. Buvo supiltas (kauburas), žmonės pasakojo, kad buvo ir gėlių padėta toje vietoje, kur tie šešiasdešimt sušaudyta. Tada buvo vokiečių okupacija, neteko (nueiti). Va tiek prisiminimų, kurie buvo prieš 63 metus.

Alicija Žukauskaitė: Jūs paminėjote, kad buvo tokia situacija, kai pora žydų buvo nušauti per langus.

Jonas Kriaučiūnas: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Iš kur jūs tai žinot?

Jonas Kriaučiūnas: Žmonės pasakojo. Žmonės, Želvos miestelio gyventojai pasakojo ir jų pavardes sakė, tikrai jie buvo nušauti per langą, baltaraiščiai nušovė. Vienu žodžiu, žmonės pasakojo.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tas naktis, kai jūs girdėjote šūvius, kiek jūs naktų girdėjot?

Jonas Kriaučiūnas: Pora, gal trejetą, kadangi netoli tas mūsų kaimas.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, gal jūs dar ką nors girdėjote be šūvių?
Jonas Kriaučiūnas: Nieko daugiau nesigirdėjo, nes vis dėlto beveik du kilometrai, ir nieko daugiau nesigirdėjo, tik girdėjosi šūviai.
Alicija Žukauskaitė: Yra keli epizodai, kai jūs matėte baltaraiščius, varančius žydus. Ar jie buvo tie patys, ar skirtingi?
Jonas Kriaučiūnas: Ta pati grupė, kuri susiformavo karo pradžioje, ir jie čia išbuvo ilgesnį laiką. Tie patys, naujų nebuvo. Jų pavardes aš jums minėjau, jie tie patys.
Alicija Žukauskaitė: Tie, kurie vertė dainuoti „Internacionalą“ ir kurie vežė moteris su vežimais, buvo tie patys?
Jonas Kriaučiūnas: Tie patys, ta pati grupė.
Alicija Žukauskaitė: Jūs veidus tuos pačius matėte?
Jonas Kriaučiūnas: Pirmoj eilėj, žmonės pasakojo, o veidus aš mačiau. Įsidėmėt neįsidėmėjau, vaikams tas ne galvoj, bet tą Maželį tikrai įsidėmėjau. O kitų... Pasakė, kad tokie, tokie ten buvo.
Alicija Žukauskaitė: Sakykit, o tą Maželį jūs matėte abejuose epizoduose?
Jonas Kriaučiūnas: Maželį mačiau tik varantį, nes jis buvo lyg jų vadas, tai jis sėdėjo centre ir priiminėjo tą visą turtą. Maželį mačiau, kai varė tą grupę ir liepė giedoti „Internacionalą“. O taip aš jo daugiau ir nemačiau. Po karo apie jį ėjo gandai labai dideli.
Alicija Žukauskaitė: Tarp kitko, kur jo šeima?
Jonas Kriaučiūnas: Nėra jau. Nepaminėjau – didelė dalis tų žudikų giminių buvo išgabenta į Sibirą. Visas šeimas tų, kurie dalyvavo Holokauste. Kaip minėjau, vieni pabėgo ten, kiti miškan, treči buvo nuteisti sovietinio teismo, o jų giminės buvo išgabenti į Sibirą. Jų giminių Želvos apylinkėje neliko.
Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kada jūs pats atsikraustėte gyventi į Želvą?
Jonas Kriaučiūnas: Aš 1951 metais baigiau Želvos vidurinę mokyklą, dešimt metų dirbau kitur, ir po dešimt metų jau atsikrausčiau gyventi į Želvą ir pradėjau Želvoj mokytojaut.
Alicija Žukauskaitė: Jūs minėjote, kad jums buvo labai gerai žinomos Želvos žydų parduotuvėlės.
Jonas Kriaučiūnas: Žinoma.
Alicija Žukauskaitė: Kai nebeliko Želvos žydų, kaip pasikeitė tos parduotuvėlės, kas ten buvo?
Jonas Kriaučiūnas: Pirmoj eilėj, kiek girdėjau, nemačiau, bet tik girdėjau, dalį parduotuvių turto dalis žydų sugebėjo, – kaimuose jie turėjo patikimesnių valstiečių lietuvių, dalį parduotuvių turto išgabeno pas tuos lietuvius. O kiek nespėjo, viską išgrobstė policininkai. Gal ir žmonių prisidėjo, vienu žodžiu, tuoj pat viskas buvo likviduota, išgrobstyta, ir viskas.
Alicija Žukauskaitė: Suprantu. Tai tos parduotuvės buvo uždarytos ar vietoj jų atsirado kitos?
Jonas Kriaučiūnas: Neatsirado nė vienos kitos. Nė vienos. Visos uždarytos, išplėstos. Iš pradžių buvo užrakintos, paskui išplėsydavo ir duris, ir visa kita, išsinešiojo. Nė vienos parduotuvės neliko.
Alicija Žukauskaitė: Tai jos ir buvo tokios tuščios iki karo pabaigos?
Jonas Kriaučiūnas: Jos buvo tuščios. Paskui, kada čia pradėjo kolchozai (kolūkiai) organizuotis, kolchozai išpardavinėjo žmonėms tuos pastatus, ir žmonės nupirko tuos pastatus, didelė dalis, tiesa, dar karo metu sudegė, o kur liko pastatai, tai paskui kolchozai pardavinėjo žmonėms, ir žmonės nupirko tuos namus, susiremontavo, ir dar kai kurie

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

namai likę iki šių dienų. O sinagogos buvo dvi. Tai vieną išgriovė pokario metais. Ne. 1941 metais vieną sugriovė, turėdami tikslą... Kiauklių bažnyčia sudegė 1941-ais, tai viena sinagoga buvo sugriauta neva plytas vežti, atstatyti Kiauklių bažnyčią. Bet praktiškai bažnyčia nebuvo atstatyta, visas plytas išsivežėjo žmonės, ir neliko. O kita sinagoga liko, dabar yra, stovi. Bet paskui priestatą padarė ir antrą aukštą, ir dabar tas pastatas stovi tuščias.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, o žydų namai, kaip parduotuvės, irgi liko tušti?

Jonas Kriaučiūnas: Tušti liko, o paskui, pokario metais juos nupirko kolchoznikai (kolūkiečiai).

Alicija Žukauskaitė: Bet tik pokario metais? Karo metais buvo tušti?

Jonas Kriaučiūnas: Ne, karo metais niekas jų nekliudė (neapsigyveno). Žmonės gal ir langus, ir duris išnešė, ką galima buvo išnešti. Ir grindis. Buvo išgadinta. O pokario metais atsipirko iš kolchozo, susitvarkė ir apsigyveno. Keli namai dar likę.

Alicija Žukauskaitė: Na, gerai, dar vieną klausimą turiu. Ar turite kokių nors pastebėjimų, ar kas nors pradėjo geriau gyventi po to, kai įvyko žydų žudymas?

Jonas Kriaučiūnas: Matote, šitie, kurie prisigrobė žydų turto, jie pradėjo, aišku, geriau gyventi. Bet tokie, sakau, policininkai, jų rėmėjai, jų giminės, jų draugai.

Alicija Žukauskaitė: Bet ar jūs pastebėjot tada? Ar jūs jautėt, kad jie pradėjo geriau gyventi?

Jonas Kriaučiūnas: O tai kaipgi, matėm. Sako, va, žydų turto prisiplėšęs. Buvo tokių žmonių iš kaimo, žydai suveždavo pas juos, o paskui, kada žydų neliko, tai jie parceliuodavo (pardavinėdavo), ir aišku geriau gyvendavo. O mes, valstiečiai, po karo vargom sunkiai. Kad duoną reikėjo kepti ir burokus maišyti. Karo metu mūsų laukus tankai suniokojo. Vienu žodžiu, 1944, 1945, 1946 metais tai beveik reikėjo pusbadžiu gyventi.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.